

М. І. Мельник, І. В. Леуцук

Організаційно-інституційне забезпечення та стратегічне управління розвитком агломерацій / метрополій: європейський досвід та уроки для України

У статті досліджено європейський досвід організаційно-інституційного забезпечення та стратегічного управління розвитком агломерацій / метрополій з позиції можливостей його застосування в Україні. У цьому контексті проаналізовано досвід становлення та розвитку міської агломерації «Великий Лондон» (Велика Британія), метрополійного району Барселони (Іспанія), метрополії Ліон (Франція), метрополії Турин (Італія), Краківської агломерації (Польща) та Ризької метрополії (Латвія). Досліджено склад, структуру та основні повноваження ключових органів управління розвитком зазначених агломерацій / метрополій (президента, ради агломерації / метрополії, профільних комітетів тощо). Вивчено основні аспекти та процедуру формування бюджету окремих агломерацій / метрополій. Розглянуто концептуальні підходи до стратегічного планування розвитку європейських агломерацій / метрополій. На основі отриманих результатів дослідження сформульовано рекомендації щодо вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення та стратегічного управління розвитком агломерацій України в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: міська агломерація, метрополія, стратегічне управління, стратегічне планування розвитку, стратегія розвитку агломерації.

Постановка проблеми. Агломерації є важливим двигуном економічного зростання завдяки високій концентрації населення, бізнесу, інфраструктури та інновацій. В Україні розвиток агломерацій має значний нереалізований потенціал, що може стати каталізатором для модернізації економіки та підвищення рівня життя населення, особливо в умовах повного відновлення.

Провідні економічні центри Європи (Лондон, Барселона, Ліон та ін.) уже давно демонструють успішні приклади розвитку потужних міських агломерацій. Їхній досвід свідчить про важливість комплексного підходу до регіонального планування, ефективної мобільності та раціонального використання ресурсів.

Ці агломерації стали центрами інновацій, високотехнологічних галузей і залучення інвестицій, що сприяло загальному економічному зростанню відповідних регіонів. Вивчення та адаптація їхніх практик може стати основою для розвитку провідних агломерацій в Україні.

Метою статті є вивчення європейського досвіду організаційно-інституційного забезпечення та стратегічного управління розвитком агломерацій / метрополій.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти управління та стратегічного планування розвитку великих міст досліджуються в працях таких науковців і дослідників, як П. Жук [1], К. Кравченко [2], М. Мельник [3], Т. Стешенко [4], А. Степаненко [5], О. Синютка [6] та ін. Проте, окрім теоретичних напрацювань, важливе значення для розвитку сучасної вітчизняної регіоналістики має вивчення практичного досвіду організаційно-інституційного забезпечення та стратегічного управління розвитком агломерацій / метрополій, накопиченого в зарубіжних країнах, його узагальнення, систематизація та адаптація ключових драйверів до українських реалій.

Основні результати дослідження. У 1970-ті роки в Європі відбулося активне реформування систем регіонального планування, що насамперед було пов'язано з різкою зміною економічних умов розвитку, змінами владних повноважень місцевих органів управління, зростанням конкуренції за ресурси тощо.

В європейських країнах відсутні єдина спільна організаційно-інституційна модель функціонування агломерацій / метрополій чи єдиний підхід до стратегічного управління їхнім розвитком.

Міська агломерація «Великий Лондон», Велика Британія. У 1998 р. у Лондоні та 32 прилеглих муніципалітетах відбувся референдум щодо доцільності утворення міської агломерації «Великий Лондон». За його результатами у 1999 р. Парламент Великої Британії прийняв Акт про адміністрацію Великого Лондона [7], а у 2000 р. відбулися вибори адміністрації та мера.

Міська агломерація «Великий Лондон» – це адміністративна одиниця, утворена у 1965 р.; охоплює 32 лондонських боро та самостійний округ Лондон Сіті. Лондонські боро є адміністративними одиницями, які мають власні органи місцевого самоврядування. Вони відповідають за місцеве управління та надають різні послуги, зокрема у сфері освіти, транспорту, управління відходами, планування, соціальні послуги, послуги з вирішення житлових питань тощо (табл. 1). Боро мають чітко визначені межі, які зазвичай базуються на історичних і географічних даних.

Таблиця 1
Розподіл повноважень у межах міської агломерації «Великий Лондон»

Послуги	Адміністрація Великого Лондона	Лондонські боро
Розвиток сфери освіти		+
Житлова політика	+	+
Планування розвитку на короткостроковий період		+
Стратегічне планування	+	+
Планування розвитку сфери транспорту	+	+
Функціонування пасажирського транспорту	+	
Функціонування автомагістралей	+	+
Функціонування поліції	+	
Забезпечення пожежної безпеки	+	
Суспільні послуги		+
Функціонування бібліотек		+
Дозвілля та відпочинок		+
Збір та утилізація відходів		+
Збереження довкілля		+
Збір податків та інших надходжень для фінансування місцевого розвитку		+

Примітка. Стратегія управління відходами розробляється мером Великого Лондона.

Джерело: складено на основі [8].

Великий Лондон є офіційною адміністративною територією, яка має власний орган управління – адміністрацію Великого Лондона. До її складу входять мер Лондона та Лондонська асамблея.

Мер обирається за мажоритарною системою на фіксований чотирирічний термін. Вибори відбуваються в травні, обмежень щодо кількості термінів перебування на посаді немає. Беручи участь у виборах, усі кандидати на пост мера Великого Лондона сплачують депозит (таке практикується для більшості

виборних посад у Великій Британії) у розмірі 10 тис. фунтів стерлінгів, який повертається, якщо кандидат набере принаймні 5% голосів виборців.

Лондонська асамблея – це виборний орган, який формується з 25 членів, обраних за системою пропорційного представництва. У міській агломерації «Великий Лондон» налічується 14 географічних виборчих округів, у кожному з яких обирається по одному члену, ще 11 членів обираються за партійним списком. Водночас партія може отримати місце в Лондонській асамблеї за умови, що на виборах вона отримує принаймні 5% голосів. Вибори відбуваються кожні чотири роки, одночасно з виборами мера Великого Лондона.

Лондонська асамблея контролює діяльність мера Великого Лондона та має право переважною більшістю голосів (2/3) вносити зміни до річного бюджету, а також відхиляти проекти документів стратегічного планування, які пропонуються мером [9].

Для забезпечення ефективної роботи щодо місцевого розвитку Лондонська асамблея сформувала такі колегіальні органи [10]: комітет з питань бюджету, комітет з питань регламенту та організації роботи, комітет з питань економічної політики, комітет з екологічної політики, комітет з питань пожежної безпеки та надзвичайних ситуацій, комітет з питань транспорту, комітет з питань охорони здоров'я, комітет з питань житлового будівництва, комітет з питань планування та регенерації, комітет з питань забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю, аудиторська комісія та наглядова рада.

Стратегічним документом, який визначає довгострокове бачення просторового розвитку міської агломерації «Великий Лондон», є Стратегія просторового розвитку Великого Лондона, так званий План Лондона (далі – План). Обов'язковість його розроблення та прийняття регламентується Актом про адміністрацію Великого Лондона 1999 р. Актом також передбачено, що до сфери дії Плану обов'язково мають бути віднесені питання, пов'язані із соціальним розвитком, економічним розвитком і підвищенням конкурентоспроможності й ефективності використання ресурсів і сприянням покращення стану довкілля [7].

План розробляється мером і Лондонською асамблеєю і має на меті забезпечення гармонійного та стійкого розвитку міської агломерації.

План Лондона вперше був розроблений та опублікований у 2004 р., згодом (2008 р., 2011 р., 2013 р. і 2016 р.) його суттєво доопрацювали та оновили, планування розвитку орієнтувалося на період до 2036 р. Утім, у березні 2021 р. для врахування нових викликів і змін у розвитку агломерації адміністрація Великого Лондона прийняла новий План Лондона [11] з періодом дії до 2041 р. Він базується на таких принципах:

- рівність можливостей для всіх мешканців агломерації;
- безперешкодний доступ до медичних послуг, сприяння покращенню здоров'ю лондонців;
- досягнення сталого розвитку у Великій Британії;
- кліматична нейтральність;
- стимулювання використання річки Темзи для пасажирських і вантажних перевезень.

Чинний План Лондона орієнтований на досягнення низки оперативних цілей розвитку за такими стратегічними напрямками, як транспортна сфера, довкілля, економіка, житлова сфера, культура, охорона здоров'я (зокрема, ідеться про забезпечення рівного доступу всіх мешканців агломерації до медичних послуг).

Прийняття усіх планувальних рішень, а також підготовка планів розвитку окремих секторів соціально-економічного життя агломерації адміністрацією Великого Лондона здійснюється виключно з урахуванням положень Плану.

Акт про адміністрацію Великого Лондона 1999 р. зобов'язує мера Великого Лондона здійснювати контроль за виконанням Плану та щорічно публікувати й оприлюднювати на сайті мерії відповідні моніторингові звіти.

Метрополійний район Барселони, Іспанія. Метрополія Барселони (площа – 636 км², населення – понад 3,2 млн жителів) є однією з найбільших агломерацій в Європі та займає важливе місце в Середземномор'ї. Її формування стало, з одного боку, об'єктивним наслідком, а з другого, – продовженням і поглибленням співпраці навколишніх муніципалітетів у межах різних союзів – Асоціації муніципалітетів (де-факто стала ядром майбутньої метрополії; охоплює 31 муніципалітет та управляє спільними послугами, що стосуються громадських просторів, інфраструктури, містобудування та житлової сфери), Транспортного союзу (охоплює 18 муніципалітетів; створений для спільного управління громадським транспортом) та Екологічного союзу (охоплює 33 муніципалітети; створений для спільного управління водопостачанням і поводженням з відходами).

Метрополія Барселони була офіційно створена у 2010 р. законом 31/2010 «Про метрополійний район Барселони», який визначає керівні органи метрополії, процедури прийняття рішень і механізми фінансування [12].

Метрополія Барселони складається з м. Барселони та 36 навколишніх муніципалітетів. Управління метрополією здійснюють такі органи [13]:

1. Рада метрополії (далі – Рада). Вона є вищим керівним органом метрополії, до її основних повноважень належать призначення та звільнення президента метрополії (далі – Президент), затвердження законодавчих і нормативних актів, затвердження Плану дій з реалізації стратегії розвитку, утворення / ліквідація структурних підрозділів метрополії та встановлення тарифів на послуги, які надаються на території метрополії. До складу Ради входять 90 осіб, так званих метрополійних радників (фактично – депутатів). Квоту представників кожного муніципалітету в Раді визначають, урахувавши чисельність його населення. Водночас мери муніципалітетів є членами Ради за посадою.

2. Президент відіграє найвищу представницьку роль у метрополії, відповідає перед Радою за управлінські рішення і політичну діяльність. До його основних повноважень належать затвердження внутрішньої організації метрополії, попереднє (тимчасове) затвердження інструментів містобудування (остаточне затвердження здійснюється Радою), управління персоналом, призначення / звільнення віцепрезидента метрополії та ін. Важливо, що Президент має право скликати та головувати на засіданнях ради метрополії, ради мерів та інших управлінських структур метрополії, а у разі рівності голосів під час голосування має право голосу вирішального значення.

3. Виконавчий віцепрезидент та інші віцепрезиденти. Призначаються Президентом із числа метрополійних радників. Вони можуть замінювати Президента в разі відсутності останнього.

4. Правління метрополії (далі – Правління) – орган, який допомагає Президенту виконувати свої повноваження. Формується з Президента (є членом Правління за посадою) та кількох, але не більше ніж третина членів Ради метрополійних радників, призначених Президентом за пропозицією Ради із числа радників кожного муніципалітету-учасника метрополії. Якщо особа позбавляється статусу радника муніципалітету, то вона автоматично втрачає і статус радника метрополії. Правління метрополії для виконання своїх обов'язків збирається принаймні двічі на місяць.

5. Рада мерів, до складу якої входять мери муніципалітетів метрополії. Зокрема, до її повноважень належать подання Раді пропозицій щодо дій, пов'язаних з розвитком території, а також надання попередніх висновків щодо затвердження планів реалізації програм місцевого розвитку.

Метрополія також має окреме статистичне управління, яке акумулює значні масиви статистичної інформації у сфері демографії метрополії, суспільного розвитку, економіки, довкілля, мобільності тощо.

Метрополія відає питаннями, пов'язаними з територіальним плануванням, містобудуванням, розвитком інфраструктури (транспорт і мобільність (у цю сферу вкладається найбільший обсяг інвестицій, а її розвиток є чи не найпріоритетнішим), житло, довкілля, водозабезпечення та управління відходами), економічним розвитком і соціальною згуртованістю в частині, що становить спільний інтерес муніципалітетів-членів метрополії. Пріоритетами в прийнятті рішень метрополії є енергетичний перехід (адаптація до змін клімату), забезпечення якості громадських просторів, зокрема шляхом збільшення площ зелених насаджень, інклюзивність.

Бюджет метрополії формується з таких джерел:

- так звані метрополійні податки та збори. Фактично це надбавки до майнових податків і зборів (включно з податком на нерухоме майно), встановлені законодавством Іспанії про місцеві фінанси для метрополійних районів;
- плата за надання послуг у сферах, що належать до компетенції метрополії;
- плата за користування об'єктами публічної власності;
- плата за користування послугами державних компаній (включно з банками), які діють на території метрополії;
- надходження від штрафів і санкцій;
- плата за виконання делегованих повноважень;
- внески муніципалітетів-членів метрополії. Розмір внесків встановлюється за згодою усіх муніципалітетів, є однаковим для всіх адміністративних одиниць-членів метрополії та не залежить від площі або чисельності населення;
- субсидії;
- доходи від операцій з капіталом;
- ресурси ЄС.

Стратегія розвитку метрополії Барселони має назву «Стратегічна рефлексія метрополії». Вона орієнтована на стимулювання розвитку метрополії за такими стратегічними пріоритетами [14]:

1. Соціальна інтеграція. У межах виконання цього пріоритету передбачаються реалізація проєктів щодо боротьби з бідністю, посилення згуртованості суспільства, розвитку соціальної інфраструктури та публічних просторів, модернізації житлового фонду тощо.

2. Сталий економічний розвиток, орієнтований на реіндустріалізацію, розвиток майданчиків / просторів для ведення бізнесу, сприяння обміну технологіями та знаннями між університетами (науковими установами) і промисловістю, підвищення рівня зайнятості, розвиток торговельних активностей у метрополії, заохочення внутрішньої та зовнішньої торгівлі, підвищення експортного потенціалу метрополії, розвиток туризму тощо.

3. Екологія та довкілля. Стратегічний пріоритет деталізується низкою оперативних цілей, як-от: боротьба зі зміною клімату, адаптація до змін клімату, зменшення рівня забруднення довкілля, ефективне використання ресурсів з акцентом на «зелену» і низьковуглецеву економіку.

4. Ефективна мобільність. У межах виконання цього пріоритету передбачаються реалізація проєктів, пов'язаних з розвитком та управлінням громадським транспортом, логістикою та дорожньою інфраструктурою метрополії.

5. Територіальна згуртованість. Досягнення цього стратегічного пріоритету планується шляхом розроблення та впровадження нових правових і регуляторних меж для містобудування, які слугуватимуть драйверами модернізації і вдосконалення просторового планування метрополії; розроблення планів для комплексного використання територій різних функціональних типів,

зокрема житлової, комерційної, промислової тощо; формування територіально орієнтованих планів / програм розвитку муніципалітетів, урахування їхній потенціал і можливості розвитку.

6. Капітал та управління. Стратегічна ціль орієнтована на посилення управління метрополії на інноваційній основі, підвищення якості та прозорості надання публічних послуг, підзвітність влади перед громадськістю (ефективне управління, доступ мешканців до інформації), посилення інституційної спроможності метрополії.

Метрополіс Ліон, Франціс. Упродовж 1969-2014 рр. у Франції функціонувала міська агломерація «Великий Ліон», яка об'єднувала м. Ліон і незначну кількість навколишніх комун (муніципалітетів). Натомість більшість інших сусідніх адміністративних одиниць були об'єднані в низку різних «тематичних» союзів, функціонування яких часто було лише формальним.

Прийнятий у січні 2014 р. Францією закон про модернізацію місцевого публічного управління та створення метрополій також регламентував утворення упродовж дев'яти місяців Ліонської метрополії шляхом розширення меж міської агломерації «Великий Ліон» та приєднання до неї інших комун департаменту Рона.

Утім, інституційне будівництво метрополії до нинішньої її конфігурації тривало приблизно сім років – аж до прийняття Пакту про узгодження управління метрополією на період 2021-2026 років [15]. Цей рамковий документ слугує для уточнення повноважень та умов співпраці між комунами метрополії, забезпечення ефективного використання спільних ресурсів тощо.

Сьогодні Ліонська метрополія об'єднує м. Ліон і 57 навколишніх комун. У 2021 р. чисельність населення метрополії становила майже 1,5 млн осіб, з яких майже 37% проживали у м. Ліон.

Рада метрополії, що є дорадчою асамблеєю, управляє Ліонською метрополією. До складу Ради входить 150 членів-радників, які представляють 14 виборчих округів та обираються прямим голосуванням терміном на шість років. Рада збирається за ініціативою Президента принаймні один раз на квартал, рішення приймаються більшістю голосів метрополійних радників. Рада займається розробленням і затвердженням політики метрополії, управлінням бюджетом, а також контролем за виконанням рішень. Її функції загалом охоплюють широкий спектр завдань, зокрема щодо економічного розвитку, транспорту, екології та соціальних питань [16].

Члени Ради обирають Президента, який відповідає за загальне керівництво метрополією, а також представляє її інтереси на світовій арені та в разі взаємодії з іншими органами державної влади. Якщо Президент відсутній, його заміщає перший віцепрезидент або віцепрезидент.

Бюро метрополії (далі – Бюро) реалізує повноваження, делеговані йому Радою. Воно формується у складі Президента, 23 віцепрезидентів і 42 членів Ради. Члени Бюро розподілені на окремі робочі групи / тематичні комісії для координування конкретних напрямів та аспектів політики метрополії. Кожен член Бюро може бути учасником як однієї, так і кількох тематичних комісій. На 2024 р. таких комісій налічувалося сім, а саме [17]:

- 1) комісія з питань транспорту та розвитку дорожньої інфраструктури;
- 2) комісія з питань економічного розвитку, цифровізації та інтеграції;
- 3) комісія з питань соціального розвитку;
- 4) комісія з питань освіти, спорту, культури та культурної спадщини;
- 5) комісія з питань фінансів та організації територіального управління;
- 6) комісія з питань надання локальних послуг, екології та сільського господарства;
- 7) комісія з житлових питань і загальної політики урбанізації.

Рада мерів є важливим консультативним органом метрополії, основною функцією якої є координації вирішення проблем, що становлять спільний інтерес.

У метрополії Ліон відсутня єдина комплексна стратегія розвитку. Тут послуговуються окремими «тематичними» стратегіями, а саме: Стратегія стійкої трансформації бізнесу, Стратегія розвитку туризму метрополії Ліон на період до 2026 року «Відповідальний туризм», Кліматична стратегія «Ліон 2030» та ін.

Метрополія Турин, Італія. Туринська метрополія є четвертою з-поміж 14 італійських метрополій за чисельністю населення. У м. Турин проживає майже 40% мешканців метрополії.

07.04.2014 р. в Італії був прийнятий національний закон № 56/2014, відомий як закон «Про міста і метрополії». Він значно змінив організацію місцевого самоврядування в країні, адже ліквідував провінції з головними регіональними центрами та замінив їх так званими метрополійними містами (агломераціями), відповідальними за два інструменти врядування: стратегічний та територіальний план агломерації / метрополії.

Метрополію формують м. Турин і 312 муніципалітетів, з яких 143 є невеликими гірськими муніципалітетами.

Метрополія характеризується поліцентричним економічним розвитком, провідною роллю центрального міста, в якому зосереджено дослідницьку діяльність, інноваційні та академічні центри, а також прилеглою територією з дуже різною динамікою економічного розвитку. У 80% муніципалітетів метрополії мешкає менше за 5000 жителів, а у 36% муніципалітетів – менш ніж 1000 жителів.

Метрополія Турин є органом місцевого самоврядування «другого рівня», організаційно-управлінську структуру якого, відповідно до згаданого вище закону № 56/2014, формують:

1. Мерія метрополії, яку очолює метрополійний мер – мер м. Турин. Він обирається на загальних місцевих виборах і відповідає за координацію співпраці між містом і навколишніми муніципалітетами в межах метрополії. Конференція мерів – консультативно-дорадчий орган, який формується з мерів усіх муніципалітетів-учасників метрополії, також належить до складу мерії.

2. Рада метрополії – орган врядування та контролю, складається з представників (делегованих депутатів) муніципалітетів метрополії. Кількість представників від кожного муніципалітету залежить від його площі та чисельності населення. Рада виконує законодавчі функції в межах метрополії, ухвалює рішення щодо питань, пов'язаних з економічним розвитком, функціонуванням транспорту, розвитком інфраструктури, реалізацією екологічних проєктів тощо. Вона також контролює виконання бюджету метрополії.

3. Комітети, департаменти та служби метрополії. Наприклад, екологічний комітет займається питаннями охорони довкілля, включно з управлінням відходами та контролем забруднення довкілля. А питання планування та управління транспортними мережами метрополії, відповідно, належать до компетенції агенції транспорту та інфраструктури.

Метрополія виконує такі додаткові функції: стратегічне та просторове планування, планування мобільності, координація та управління державними послугами та транспортом, просування та координація цифровізації, економічний і соціальний розвиток.

Хоча органи врядування метрополії не мають повноважень застосовувати фінансові інструменти, спрямовані на стимулювання економічного розвитку, вони несуть відповідальність за координацію, узгодження та реалізацію діяльності, метою якої є надання муніципалітетам доступу до регіональних, національних або європейських фондів [18].

Лева частка доходів бюджету метрополії формується національними трансферами та місцевими податками.

Метрополія може реалізовувати добровільні делеговані завдання від муніципалітетів, які фінансуватимуться не лише через державні чи регіональні трансфери, але й завдяки місцевим податкам і зборам.

Основними витратами бюджету метрополії є поточні видатки на фінансування органів управління, придбання товарів і послуг, а також капітальних видатків.

Метрополія Турин може брати кредити для фінансування своїх витрат, але лише тих, що пов'язані з державною власністю.

Туринська метрополія, як і інші італійські метрополії, відповідно до законодавства країни кожні три роки розробляє та затверджує Стратегічний план метрополії, який підлягає щорічному оновленню. Зазначений документ визначає загальні, галузеві та наскрізні завдання розвитку метрополійної території та визначає пріоритети діяльності, необхідні для цього ресурси, строки та спосіб її виконання, дотримуючись принципів екологічної стійкості.

Стратегічний план метрополії розробляється партисипативним методом, а його основною метою є посилення інтеграції запитів від невеликих і найбільш віддалених адміністрацій для подолання відчуття відсутності приналежності або недостатньої участі в процесах, якими керує влада метрополії. Кінцева мета – зменшити нерівність розвитку територій і місцевих громад.

КРАКІВСЬКА АГЛОМЕРАЦІЯ, Польща. Місто Краків – друге за величиною місто в Польщі, колишня столиця країни. Стара частина міста в 1978 р. була внесена до списку ЮНЕСКО.

Асоціація «Краківська метрополія» (далі – Асоціація) є інституціоналізованою формою партнерства органів місцевої влади м. Краків і 15 прилеглих гмін (одна міська, чотири селищні та 10 сільських). Асоціацію було утворено у 2014 р. Її загальна площа становить 1275 км², з них чверть займає м. Краків. Завдання Асоціації полягає в зміцненні співпраці та використанні потенціалу всіх муніципалітетів, а також представленні та захисті спільних інтересів у межах виконуваних завдань. Асоціація підтримує своїх членів щодо низки питань для забезпечення реалізації інтегрованих територіальних інвестицій, включно з державними закупівлями.

Президентом Асоціації є мер м. Кракова. Він також входить до складу Правління разом із чотирма іншими мерами. Генеральна асамблея складається з 15 мерів, тобто мерів усіх гмін, що входять до агломерації. В офісі агломерації над питаннями, не віднесеними до місцевих політик, працюють близько 20 осіб, вони спеціалізуються на підготовці та модеруванні дебатів про розвиток агломерації на основі фактичних даних.

Основою для співпраці у сфері вирішення спільних надлокальних завдань для забезпечення стабільного та сталого розвитку всієї агломерації є Стратегія «Краківська метрополія 2030» [19] (далі – Стратегія). Нею регламентовані такі стратегічні цілі розвитку агломерації:

1. Розумне управління, засноване на партнерстві та залученості учасників.
2. Безпечне довкілля, орієнтація на кліматичний нейтралітет і високу якість життя.
3. Стійка та ефективна мобільність.
4. Інноваційний і конкурентоспроможний розвиток, створення тривалих відносин у мережі провідних економічних центрів Європи.
5. Стимулювання розвитку на основі співпраці, урахуваючи різноманітність місцевого потенціалу.
6. Ефективна та інклюзивна освіта, творчий розвиток.
7. Розвиток сучасних і доступних соціальних послуг, соціальна рівність і солідарність.

Перелік конкретних проєктів і детальний опис завдань, які необхідно реалізувати в межах виконання кожного з них, регламентує План дій з реалізації Стратегії. Загалом Стратегія визначає такі сфери співпраці гмін-учасниць агломерації до 2030 р.: довкілля і просторовий розвиток (частка фінансування відповідних проєктів становить 36,5% загального обсягу фінансового забезпечення Плану дій з реалізації Стратегії), мобільність (29,8%), соціальні послуги (9,5%), освіта (8,2%), відпочинок (7,4%), економіка (5,2%) і розумне врядування (3,4%) [19]. Пріоритети Стратегії «Краківська метрополія 2030» чітко узгоджуються із пріоритетами, визначеними в документах стратегічного планування вищого рівня (як тими, що прийняті в Польщі, так і тими, що прийняті в ЄС).

Значна частина фінансового ресурсу, необхідного для розвитку агломерації, особливо у сфері захисту довкілля і просторового розвитку, розвитку альтернативної енергетики, мобільності та соціальної інтеграції, залучається з фондів ЄС за допомогою інтегрованих територіальних інвестицій – інструменту Єврокомісії для реалізації спільних проєктів. Проте отримання цих коштів уможливується наявністю в агломерації обов'язкового документа – Стратегії інтегрованих територіальних інвестицій [20], яка чітко регламентує найважливіші цілі та проєкти, які плануються реалізувати агломерацією за кошти ЄС. Краківська агломерація у межах програми «Європейські фонди для Малопольщі» отримала на період 2021-2027 рр. пул коштів у розмірі 154,96 млн євро для реалізації [20]:

- 1) інфраструктурних проєктів:
 - підвищення енергоефективності (15,1 млн євро);
 - підтримка розвитку відновлюваних джерел енергії (11,9 млн євро);
 - розвиток водного господарства (12,8 млн євро);
 - розвиток системи управління водопостачанням і каналізацією (14,1 млн євро);
 - розвиток системи управління відходами (2,3 млн євро);
 - розвиток міського транспорту (55,0 млн євро);
- 2) інших проєктів:
 - соціальна підтримка (28,5 млн євро);
 - покращення якості медичних послуг (0,4 млн євро);
 - підтримка розвитку дошкільної освіти (5,4 млн євро);
 - підтримка розвитку загальної освіти (3,6 млн євро);
 - підтримка сфери професійної освіти (5,97 млн євро).

Крім того, наявність Стратегії інтегрованих територіальних інвестицій Краківської метрополії на 2021-2027 рр. уможливила отримання агломерацією у межах програми «Європейські фонди інфраструктури, клімату та довкілля» додаткових 105 млн євро для розвитку міського транспорту.

Ризька метрополіц, Латвіц. Офіційна назва – Асоціація муніципалітетів Риги та П'єріги «Ризька метрополія» [21]. Населення метрополії становить 1,1 млн осіб (січень 2022 р.), з яких понад 61% проживає у м. Рига.

Ризька метрополія пройшла довгий і непростий шлях утворення. У 2010 р. Стратегією сталого розвитку Латвії до 2030 року (відома як «Latvia 2030») її було ідентифіковано як один із шести «просторів національних інтересів», тобто територію, яка має «виняткову цінність і важливість для сталого розвитку країни, збереження ідентичності та містить значні стратегічні ресурси для розвитку країни» [22]. Фактично метрополію було утворено в січні 2021 р. шляхом об'єднання дев'яти муніципалітетів.

У жовтні 2021 р. прийнято План розвитку макрорегіону Балтійського моря до 2050 року. Ним регламентовано, що Ризька метрополія має бути сформована як поліцентричний, просторово та соціально єдиний мікрорегіон з інтегрованою високошвидкісною залізничною лінією (як для транснаціональних, так і для внутрішніх сполучень), висококонкурентною, енергоефективною та вуглецево-нейтральною економікою. На середину 2024 р. налагоджено співпрацю та

діалог між муніципалітетами-членами Ризької метрополії. Але потужні та дієві фінансові та планувальні інструменти розвитку поки відсутні. Зокрема, потребує розроблення стратегія розвитку метрополії, положення якої мають бути узгоджені та актуалізовані, урахувуючи План дій щодо розвитку Ризької метрополії, який було прийнято у січні 2020 р. (фактично за рік до об'єднання муніципалітетів у метрополію), а також Стратегію сталого розвитку Ризького району на період до 2030 року (фактично це планувальний документ регіонального рівня, а Стратегія розвитку Ризької метрополії мала б бути документом планування розвитку надлокального рівня).

Натомість у 2021 р. було прийнято статут Асоціації. Наприклад, управління метрополією здійснюється двома співголовами, які обираються з-поміж голів ради муніципалітетів-членів Асоціації. Виконавчим органом є Правління у складі чотирьох членів Асоціації. Останні, зокрема, обирають терміном на три роки аудитора (не є членом Правління), який здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю метрополії. Важливо, що збори членів Правління затверджують річний звіт Асоціації лише після отримання схвального висновку аудитора.

Бюджет Асоціації формується із членських внесків муніципалітетів-учасників, їх сплачують щорічно до 30 квітня. Розмір членського внеску муніципалітету міста Риги становить 40,0 тис. євро, а інших муніципалітетів – 5,0 тис. євро.

Уроки для України. Сьогодні у сфері модернізації державної регіональної політики першочерговим завданням повинно стати удосконалення процесу управління розвитком агломерацій, формування відповідного інституційного забезпечення для комплексного розвитку та підвищення їхнього економічного та фінансового потенціалу як на національному, так і на міжнародному рівнях. Найперше доцільно:

1) чітко визначити стратегічні пріоритети формування агломерацій. Зважаючи на іноземний досвід, такими пріоритетами мають бути: підвищення інвестиційної привабливості території; розвиток ефективних транспортних мереж для покращення доступності та зменшення витрат на логістику; розвиток інфраструктури комунальних послуг; розвиток освітніх і медичних закладів для підвищення якості життя мешканців; упровадження зелених технологій і управлінських практик для зменшення негативного впливу на довкілля; технологічний та інноваційний розвиток. Драйвером розвитку агломерацій має стати також ефективне управління на засадах децентралізації і деконцентрації, тактичні цілі якого спрямовувалися б на:

- ефективне та дієве використання ресурсів агломерацій;
- зростання якості місцевих демократій;
- сприяння міжрегіональній і внутрішньорегіональній інтеграції;
- організацію ефективного процесу прийняття управлінських рішень;
- створення інтегрованої інфраструктурної та комунікаційної системи організації господарювання агломерацій;
- пошук можливостей для економічної конкуренції, ефективного використання природних ресурсів і збереження унікальної ідентичності окремих локальних складових агломерацій.

Для досягнення цілей управління агломераціями можуть бути застосовані різні інструменти, як-от: плани просторового розвитку; міжмуніципальне співробітництво та державно-приватне партнерство; спільні програми розвитку транспорту, інфраструктури, управління відходами тощо; діяльність агентств з розвитку; налагодження суспільного діалогу; комунікація та представництво інтересів; розбудова інституційного середовища тощо. Вкрай важливим інструментом розвитку агломерацій є стратегічне планування. Воно має бути інтегрованим і комплексним, здійснюватися на основі чіткого визначення

пріоритетів розвитку, урахувати спеціалізацію кожної конкретної агломерації. Важливим є також забезпечення стандартизації (уніфікації) процедур формування, визначення структури та методів підготовки стратегічних планів розвитку агломерацій, зокрема шляхом прийняття центральним урядом відповідних інструкцій, методичних рекомендацій чи консолідованого законодавчого акту, який чітко регламентував би зазначені процедури. Стратегічне планування в агломераціях також має стосуватися інвестицій. Адже, наприклад, завдяки наявності Стратегії інтегрованих територіальних інвестицій Краківська метрополія змогла отримати додаткових 105 млн євро для розвитку міського транспорту в межах програми «Європейські фонди інфраструктури, клімату та довкілля». Досвід провідних агломерацій / метрополій Європи засвідчує, що чітка регламентація механізмів та інституційних форм управління, налагодження співпраці в межах агломераційних утворень різного ієрархічного рівня забезпечують ефективну координацію їхньої поточної та стратегічної діяльності на основі виокремлення сфер компетентностей, відповідальності та фінансових ресурсів розвитку;

2) визначити критерії ідентифікації відповідних територіальних одиниць як агломерацій і делімітації агломераційних просторів;

3) науково обґрунтовано підійти до формування інституційної основи управління в агломераціях шляхом чіткої регламентації процедури утворення, визначення функцій та повноважень органів управління агломераціями. Хоча результати проведеного дослідження вказують на відсутність в європейських країнах єдиної організаційно-інституційної моделі функціонування агломерацій, усе ж інституційна структура у них є подібною та передбачає наявність:

- президента та його заступників (віцепрезидентів тощо);
- органу, який відповідає за законодавчі та політичні рішення, займається питаннями стратегування та планування розвитку території, затвердженням бюджетів, виконує представницькі та консультативні функції тощо. Як правило, в європейських агломераціях такий орган називається радою агломерації;
- виконавчого органу, який здійснює оперативне управління різними сферами функціонування агломерації, організовує роботу відповідних департаментів і служб; забезпечує адміністрування ресурсів тощо. Таким органом у провідних агломераціях Європи є правління агломерації;
- органу, до компетенції якого належить сприяння в забезпеченні співпраці та інтеграції між муніципалітетами агломерації для ефективного управління спільними ресурсами та реалізації стратегії розвитку на рівні агломерації. Зазначений орган також організовує консультації з громадськістю і стейкхолдерами з питань розвитку; здійснює моніторинг та оцінювання виконання рішень і проєктів тощо. Здебільшого таким органом є рада / конференція / коаліція мерів, до складу якої входять мери усіх муніципалітетів агломерації;
- комітетів, департаментів і профільних служб.

Крім того, для координації та моніторингу функціонування і розвитку агломерації вважаємо доцільним утворити спеціальний консультативно-дорадчий орган при органі управління агломерацією;

4) законодавчо регламентувати процедуру формування фінансових ресурсів агломерацій (зазначимо, в Іспанії, наприклад, є окремий закон про розцівці фінанси для метрополійних районів). У цьому контексті пропонуємо розглянути мінімум три моделі формування бюджету агломерацій: (1) зважаючи на досвід метрополії Барселони – надходження від так званих агломераційних податків і зборів, які фактично є певним відрахуваннями від майнових податків і зборів (включно з податком на нерухоме майно), що здійснюють громади-учасниці агломерацій на користь бюджету агломерацій; плата за користування

об'єктами публічної власності; плата за виконання делегованих повноважень; плата за надання послуг у сферах, що належать до компетенції агломерацій; ресурси ЄС тощо. Водночас розмір зазначених податків / зборів / відрахувань має встановлюватися щорічно в межах планування бюджету агломерацій на наступний бюджетний рік; (2) членські внески громад-учасниць агломерацій. Водночас, наприклад, у Ризькій метрополії розмір таких внесків є фіксованим і становить для муніципалітету міста Риги 40,0 тис. євро, а інших муніципалітетів – 5,0 тис. євро щорічно. Натомість у метрополії Барселони розмір членських внесків учасників метрополії є однаковим для всіх адміністративних одиниць, не залежить від їхньої площі або чисельності населення та встановлюється за згодою всіх муніципалітетів. Щодо Львівської агломерації, то тимчасово, на стадії її формування, членами асоціації прийнято рішення про сплату членських внесків, розмір яких у 2024 р. становив 1 грн, помножену на кількість мешканців громади. На нашу думку, зважаючи на вітчизняні реалії розвитку територіальних громад, використання моделі формування бюджету агломерацій із членських внесків є раціональним, але за умови обчислення розміру такого внеску на основі врахування щільності населення громад-учасниць агломерації. У розрахунок також має бути врахована чисельність не зареєстрованого населення, а того, яке фактично проживає у громаді; (3) зважаючи на досвід метрополії Турина – трансферти з державного бюджету. Утім, вважаємо, що використання такої моделі формування бюджету агломерації може результатуватися низькою ефективністю використання отриманих фінансових ресурсів. Остаточне рішення щодо моделі формування фінансових ресурсів агломерацій, на нашу думку, має прийматися за результатами відкритих дебатів, обговорень, експертних консультацій тощо та обов'язково враховувати думки та пропозиції органів місцевого самоврядування учасників агломерацій;

5) передбачити можливість здійснення моніторингу досягнення стратегічних цілей збалансованої просторової політики розвитку агломерацій, зокрема шляхом розроблення методики статистичного супроводу (індикаторів, показників), кількісного та якісного оцінювання явищ і процесів агломерування.

Висновки. Провідні агломерації / метрополії Європи у своєму становленні пройшли довгий і непростий шлях. Утім, формування агломераційного каркасу в європейських країнах стало основою динамічного розвитку всього макрорегіону, потужним інтеграційним механізмом і важливим чинником геополітичного впливу.

Проведене дослідження дає змогу виділити основні чинники успіху та драйвери розвитку європейських агломерацій:

- чітке законодавче регламентування організаційно-правових засад формування міських агломерацій, принципи й механізми взаємодії адміністративних одиниць у межах агломерацій, гарантії і відповідальність учасників тощо;
- висока інституційна спроможність органів управління;
- перехід до планування, заснованого на партнерських відносинах між органами управління;
- узгодження планувальних документів муніципалітетів-членів агломерації, агломерації, регіону, країни. Орієнтація на тенденції та стратегічні пріоритети розвитку Європейського Союзу в плануванні розвитку агломерації;
- посилення зовнішньоекономічного аспекту в плануванні розвитку агломерацій в умовах глобалізації економіки;
- урахування екологічної компоненти під час стратегування розвитку;
- постійний моніторинг виконання стратегічного плану розвитку агломерацій.

Удосконалення процесу управління розвитком агломерацій, формування відповідного інституційного забезпечення, урахуваючи досвід провідних агломерацій Європи, для комплексного розвитку та підвищення їхнього економічного та фінансового потенціалу як на національному, так і на міжнародному рівнях можуть стати потужними драйверами повної відбудови України. Сьогодні важливо також зміцнювати співпрацю між великими містами України, налагоджувати партнерство з міжнародними організаціями та інституціями для пошуку додаткових джерел фінансування відновлення та обміну досвідом.

Список використаних джерел

1. Жук П. В., Сірик З. О. Реформа децентралізації та питання управління агломераціями в Україні. *Регіональна економіка*. 2023. № 2(108). С. 34-40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>
2. Кравченко К. Дослідження урбанізації та міських агломерацій: вітчизняний досвід, проблеми та перспективи. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*. 2022. № 838. С. 82-99. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2022.838.82-99>
3. Мельник М. І., Синютка О. М., Лещук І. В. Організаційно-інституційне забезпечення стратегічного планування розвитку метрополій: іноземний досвід та уроки для України. *Регіональна економіка*. 2015. № 2(76). С. 163-174.
4. Стешенко Т. В., Алиева А. В. Міські агломерації як форма співробітництва територіальних громад. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 114-117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>
5. Степаненко А. В., Омельченко А. А. Міські агломерації як форма сучасного світового процесу урбанізації. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 184-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37
6. Синютка О. М., Лещук І. В. Організаційно-інституційне забезпечення процесу управління розвитком метрополій: досвід Франції та уроки для України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. 2015. Вип. 1. С. 10-15. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20151\(111\)/sep20151\(111\)_010_SynyutkaOM,LeshchukIIV.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20151(111)/sep20151(111)_010_SynyutkaOM,LeshchukIIV.pdf)
7. Greater London Authority Act 1999. *UK Legislation*: Website. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/29/contents>
8. We are London. *Greater London*: Website. 2024. URL: <https://www.london.gov.uk>
9. *Метрополійні функції великих міст України: потенціал розвитку та перспективи реалізації*: монографія / наук. ред. М. І. Мельник; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 552 с.
10. Tabled papers of the Annual Meeting for London Assembly on 10 May 2024. *London Assembly*: Website. URL: <https://www.london.gov.uk/about-us/londonassembly/meetings/documents/b29396/Tabled%20Papers%20Friday%2010-May-2024%2010.00%20London%20Assembly%20Plenary.pdf?T=9>
11. *The London Plan 2021. The spatial development strategy for Greater London*. London, 2021. 542 p. URL: https://www.london.gov.uk/sites/default/files/the_london_plan_2021.pdf
12. Llei 31/2010 de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (aprovada pel Parlament de Catalunya el 27 de juliol del 2010). *AMB*: Pàgina d'internet. URL: <https://www.amb.cat/s/web/amb/la-institucio/marc-juridic.html>
13. Títol I. Organització. Article 4. Òrgans metropolitans de govern i administració. Llei 31/2010 de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (aprovada pel Parlament de Catalunya el 27 de juliol del 2010). *AMB*: Pàgina d'internet. URL: https://www.amb.cat/ca/web/amb/la-institucio/llei-amb/titol-i/-/asset_publisher/Vd9yIPCbjrbG/content/int_llei_titol_1_article_4?detailBackURL=%2Fca%2Fweb%2Famb%2Fla-institucio%2Fllei-amb%2Ftitol-i
14. Avendaño G. E. *Reflexió Estratègica Metropolitana*. 2015. 314 p. URL: https://docs.amb.cat/alfresco/api/-default-/public/alfresco/versions/1/nodes/2a50a4cf-85c2-412f-b055-c5f60c65e6b3/content/REM_complert.pdf?attachment=false&mimeType=application/pdf&sizeInBytes=3483557
15. *Métropole de Lyon. Pacte de cohérence métropolitain*. 2021. 44 p. URL: https://www.grandlyon.com/fileadmin/user_upload/media/pdf/institution/20210316_pacte-coherence-metropolitain.pdf
16. Organisation politique. *La Métropole de Lyon*: Site. 2023. URL: <https://www.grandlyon.com/metropole/organisation-politique>
17. Les commissions thématiques de la Métropole de Lyon. *La Métropole de Lyon*: Site. 2023. URL: <https://www.grandlyon.com/metropole/les-commissions-thematiques>
18. *Врядування у європейських агломераціях / метрополіях*: аналіт. дослідження. Стасбург, 2022. 33 с. URL: https://decentralization.eu/uploads/library/file/868/Overview_Governance-of-European-metropolitan-areas_CEGGPAD20227_Ukr.pdf
19. *Strategia Metropolia Krakowska 2030 (wersja skrocona)*. 2023. 22 s. URL: https://metropoliakrakowska.pl/brepo/panel_repo/2023/06/21/a4tpiv/20230620smk2030-wersja-skrocona.pdf

20. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Metropolii Krakowskiej na lata 2021-2027. *Metropolia krakowska*: Strona internetowa. 2021. URL: <https://metropoliakrakowska.pl/metropolia/publikacje/strategia-zintegrowanych-inwestycji-terytorialnych-metropolii-krakowskiej-na-lata-2021-2027>
21. *Rīgas Metropoles*: oficiālā mājas lapa. 2024. URL: <https://rigasmetropole.lv>
22. *Latvia 2030: Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030*. 2010. 107 p. URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/lat174235.pdf>

References

1. Zhuk, P. V., & Siryk, Z. O. (2023). Reforma detsentralizatsiyi ta pytannya upravlinnya ahlomeratsiyamy v Ukraini [The decentralization reform and the issues of agglomeration management in Ukraine]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 108(2), 34-40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3> [in Ukrainian].
2. Kravchenko, K. (2022). Doslidzhennya urbanizatsiyi ta mis'kykh ahlomeratsiy: vitchyznyanyy dosvid, problemy ta perspektyvy [Research on urbanization and urban agglomerations: domestic experience, problems and prospects]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: Heohrafiya – Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Geography*, 838, 82-99. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2022.838.82-99> [in Ukrainian].
3. Melnyk, M. I., Synyutka, O. M., & Leshchukh, I. V. (2015). Orhanizatsiyino-instytutsiyne zabezpechennya stratehichnoho planuvannya rozvytku metropoliyi: inozemnyy dosvid ta uroky dlya Ukrainy [Organizational and institutional support of strategic planning of the of metropolis development: foreign experience and lessons for Ukraine]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 276, 163-174 [in Ukrainian].
4. Steshenko, T. V., & Alyyeva, A. V. (2023). Mis'ki ahlomeratsiyi yak forma spivrobitnytstva terytorial'nykh hromad [Urban agglomerations as a form of cooperation of territorial communities]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Legal scientific and electronic journal*, 3, 114-117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25> [in Ukrainian].
5. Stepanenko, A. V., & Omelchenko, A. A. (2019). Mis'ki ahlomeratsiyi yak forma suchasnoho svitovoho protsesu urbanizatsiyi [The urban agglomerations as a form of the modern world process of urbanization]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series: Economy and entrepreneurship*, 3, 184-192. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37 [in Ukrainian].
6. Synyutka, O. M., & Leshchukh, I. V. (2015). Orhanizatsiyino-instytutsiyne zabezpechennya protsesu upravlinnya rozvytkom metropoliyi: dosvid Frantsiyi ta uroky dlya Ukrainy [Organizational and institutional support in the development of metropolitan governance: the French experience and lessons for Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]*: Vol. 1 (pp. 10-15). Retrieved from [https://ird.gov.ua/sep/sep20151\(111\)/sep20151\(111\)_010_SynyutkaOM,LeshchukhIV.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20151(111)/sep20151(111)_010_SynyutkaOM,LeshchukhIV.pdf) [in Ukrainian].
7. Greater London Authority Act 1999 (1999). *UK Legislation*: Website. Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/29/contents>
8. We are London (2024). *Greater London*: Website. Retrieved from <https://www.london.gov.uk>
9. Melnyk, M. I. (Ed.) (2016). *Metropoliyni funktsiyi velykykh mist Ukrainy: potentsial rozvytku ta perspektyvy realizatsiyi [Metropolitan functions of large cities of Ukraine: development potential and implementation prospects]*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
10. Tabled papers of the Annual Meeting for London Assembly on 10 May 2024. *London Assembly*: Website. Retrieved from <https://www.london.gov.uk/about-us/londonassembly/meetings/documents/b29396/Tabled%20Papers%20Friday%2010-May-2024%2010.00%20London%20Assembly%20Plenary.pdf?T=9>
11. *The London Plan 2021. The spatial development strategy for Greater London* (2021). London. Retrieved from https://www.london.gov.uk/sites/default/files/the_london_plan_2021.pdf
12. Llei 31/2010 de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (aprovada pel Parlament de Catalunya el 27 de juliol del 2010) [Law 31/2010 of the Metropolitan Area of Barcelona (approved by the Parliament of Catalonia on July 27, 2010)] (2010). *AMB*: Website. Retrieved from <https://www.amb.cat/s/web/amb/la-institucio/marc-juridic.html> [in Catalan].
13. Títol I. Organització. Article 4. Òrgans metropolitans de govern i administració. Llei 31/2010 de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (aprovada pel Parlament de Catalunya el 27 de juliol del 2010) [Title I. Organization. Article 4. Metropolitan bodies of government and administration. Law 31/2010 of the Metropolitan Area of Barcelona (approved by the Parliament of Catalonia on July 27, 2010)] (2010). *AMB*: Website. Retrieved from https://www.amb.cat/ca/web/amb/la-institucio/llei-amb/titol-i/-/asset_publisher/Vd9yIPCbjrbG/content/int_llei_titol_1_article_4?detailBackURL=%2Fca%2Fweb%2Famb%2Fla-institucio%2Flei-amb%2Ftitol-i [in Catalan].
14. Avendaño, G. E. (2015). *Reflexió Estratègica Metropolitana [Metropolitan Strategic Reflection]*. Retrieved from https://docs.amb.cat/alfresco/api/-default-/public/alfresco/versions/1/nodes/2a50a4cf-85c2-412f-b055-e5f60c65e6b3/content/REM_complert.pdf?attachment=false&mimeType=application/pdf&sizeInBytes=3483557 [in Catalan].
15. *Métropole de Lyon. Pacte de cohérence métropolitain [Lyon Metropolis. Metropolitan Coherence Pact]* (2021). Retrieved from https://www.grandlyon.com/fileadmin/user_upload/media/pdf/institution/20210316_pacte-coherence-metropolitain.pdf [in French].

16. Organisation politique [Political organization] (2023). *The Metropolis of Lyon*: Website. Retrieved from <https://www.grandlyon.com/metropole/organisation-politique> [in French].
17. Les commissions thématiques de la Métropole de Lyon [Thematic commissions of the Lyon Metropolis] (2023). *The Metropolis of Lyon*: Website. Retrieved from <https://www.grandlyon.com/metropole/les-commissions-thematiques> [in French].
18. *Vryaduvannya yevropeyskykh ahlomeratsiyakh/metropoliyakh [Governance in European agglomerations/metropolises]*: Analytical research. Stasburg. Retrieved from https://decentralization.ua/uploads/library/file/868/Overview_Governance-of-European-metropolitan-areas_CEGGPAD20227_Ukr.pdf [in Ukrainian].
19. *Strategia Metropolia Krakowska 2030 (wersja skrocona) [Krakow Metropolis Strategy 2030 (short version)]* (2023). Retrieved from https://metropoliakrakowska.pl/brepo/panel_repo/2023/06/21/a4tpiv/20230620smk2030-wersja-skrocona.pdf [in Polish].
20. *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Metropolii Krakowskiej na lata 2021-2027 [Integrated Territorial Investment Strategy of the Krakow Metropolitan Area for 2021-2027]* (2021). *Krakow Metropolitan Area*: Website. Retrieved from <https://metropoliakrakowska.pl/metropolia/publikacje/strategia-zintegrowanych-inwestycji-terytorialnych-metropolii-krakowskiej-na-lata-2021-2027> [in Polish].
21. *Riga Metropolis*: Website (2024). URL: <https://rigasmetropole.lv> [in Latvian].
22. *Latvia 2030: Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030* (2010). Retrieved from <https://faolex.fao.org/docs/pdf/lat174235.pdf>

Melnyk M. I., Leshchukh I. V. Organizational and institutional support and strategic management of the development of agglomerations/metropolises: European experience.

The article examines the European experience of organizational and institutional support and strategic management of the development of agglomerations/metropolises from the point of view of the possibilities of its application in Ukraine. In this context, the experience of the formation and development of the urban agglomeration "Greater London" (Great Britain), the metropolitan area of Barcelona (Spain), the metropolis of Lyon (France), the metropolis of Turin (Italy), the Krakow agglomeration (Poland) and the Riga metropolis (Latvia) is analysed. The main factors of success and drivers of the development of European agglomerations/metropolises are highlighted, in particular: (1) clear legislative regulation of the organizational and legal foundations of the formation of urban agglomerations/metropolises, principles and mechanisms of interaction of administrative units within agglomerations, etc.; (2) high institutional capacity of management bodies; (3) transition to planning based on partnership relations between governing bodies; (4) coordination of planning documents of member municipalities of the agglomeration, agglomeration, region, country. Orientation when planning the development of the agglomeration on the trends and strategic priorities of the development of the European Union; (5) taking into account the environmental component when strategizing development; (6) constant monitoring of the implementation of the strategic plan for the development of agglomerations. Based on the results of the study, recommendations were formulated regarding the improvement of organizational and institutional support and strategic management of the development of agglomerations of Ukraine in the conditions of modern challenges. In particular, the emphasis is placed on the need for: (1) institutionalization of the status of agglomerations; (2) determination of criteria for identification of relevant territorial units as agglomerations and delimitation of agglomeration spaces; (3) regulation of principles, measures and main approaches to managing the development of agglomeration on the basis of decentralization and deconcentration; (4) formation of a special advisory body at the agglomeration management body for coordination and monitoring of its development and functioning.

Keywords: urban agglomeration, metropolis, strategic management, strategic development planning, agglomeration development strategy.

Мельник Мар'яна Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: mar.melnyk@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>).

Melnyk Maryana Ivanivna – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of spatial development of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Лещух Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: ira_leschukh@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>).

Leshchukh Iryna Volodymyrivna – Ph.D. (Econ.), Senior Researcher of the Department of spatial development of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 28.08.2024 р.